Oprawiono w r. 1943.

Faust Socyn (Luctawice)

Socinianów zwano Arianami (Neo-Ariani) ponieważ podobnie jak
Ariusz Kaptan aleksandryjski rodem z Libii który żył około
325 sprzeciwiali się S. Trójcy i wiecznego bóstwa Chrystusa nie uznawali
Samosateńczykami (od Pawła z Samosaty który około 232 który się
sprzeciwiał S. Trójcy) Sabellianami (od Sabelliusza w r. 245) Neo-Pho-
tiniani (od Photyna) Eutychiani, Ebionitae, Anabaptistae, Nowokrzceń-
cy, Unitarii, Antitrinitarii, Fratres poloni, Racovienses, Pinczo-
wienses, Smiglenses

Około r. 1546 równocześnie gdy Serwet Hiszpan w Szwajcaryi nauczał
w Wiriczenczy 40 i kilka mężów zebrało się zamyślając o reformie
Kościelnej, lecz uciekając przed rządem umknęli do Genui Rhecyi, Polski;
Siedmiogrodu. Laelius Socinus ur. 1525 bawił w Polsce 1551 a drugi
raz 1558 + 1562 Tiguri in Rhetia.

Faust Socyn ur. 1539 w Siennie 1578 wezwany od Jenego Blandraty
przybył do Siedmiogrodu a 1579 do Polski (posadzany w Siedmiogro-
dzie o śmierć Fran. Davidis) w maju sam zaś mówi że przed powie-
trzem z Siedmiogrodu do Polski uszedł — bawił 4 lat i przyjęty do
zboru który tylko samego Boga wyznawał. Na synodzie rakows-
kim 1580 w maju zaczął najprzód otwarcie swe zdania objawiać
był naczelnikiem wtedy zboru Krakowskiego Szymon Ronenberg
który wzywał Socyna aby się powtórnie chrzcił lecz ten niechciał
wsławił się pismami polemicznemi przeciw jezuitom poznańskim r. 1583
pod imieniem Prosperi Dysidaei. Z Krakowa gdzie wielu miał nieprzyja-
ciół uszedł do Pawlikowic 1583 do Krzysztofa Morsztyna 2 mil od Krakowa
gdzie zaślubił córkę jego Elżbietę 1585 i znowu do Krakowa udał się
1587 gdy mu żona (1587 umarła tu mieszkał i żył u Buccelli 1592 z kąd
1592 za bracką ulicę się wyprowadził. R. 1587 urodziła mu się córka
wydane za Stanisława Wyszowatego córka ta zwała się Agnes

1

był słabego zdrowia cierpiał na kalkuł (Kamień)

1588 dysputował na synodzie w Brześciu

1594 Wiernek Ks. Ligęzy jadąc w towarzystwie 12 jezdnych przez Kra-
ków spotkał Socyna i kazał go porwać w błocie utarzać gębę błotem
zalepić odgrażając się go rozstrzelić za to że był Arianinem i ojca
jego uwiódł, na prośby ledwie i ustatek wielkiego zbiegowiska
puszczono Socyna do domu

zabrano mu dobra we Włoszech o których zwrot podawał prośbę do
Księcia Hetruryi

1598 studenci w Krakowie podbudzeni wpadli do jego mieszkania gdy chory
leżał i porwawszy go z łóżka wywlekli po ulicach włóczyli i ledwie go
2 2. profesor Vadovita akademii z rektorem Zelowitą i Godecianem
uratowali. Działo się to: w wilię Wniebowstąpienia mieszkał wtedy
Socyn u prokonsula Daniel przyszło 2 studentów do niego mówiąc że mają
z Wiednia listy do niego aby go wyszpiegować. Nazajutrz w święto wnie
bowzięcia ~~masa~~ kupa studentów dobywała się pukając do mieszkania
którego gdy otworzyć nie chciano chcieli drzwi wywalić. Poszło do
pokoju Socyna 2 studentów mówiąc że mają list (była to karta próżna) z Wiednia
do niego i aby się zbierał do Rektora, a gdy się Socyn składał że
nie należy do rektora wywlekli go zabrawszy suknie jego księgi i pis-
ma przyprowadzili go przed ratusz wszędzie pisma jego do błota rzucając
i mówiąc aby sobie heretyk nóg nie powalał tam spalili jego pisma
i grożąc mu mieczem kazali rewokować a gdy Socyn tego uczynić nie
chciał prowadzili go grodzką ulicą wśród hurmy do Wisły by go
utopić. Widząc to z Kollegium profesor odebrał go uczniom i do
swego pomieszkania zamknął dawszy mu jeść pić i pościel. Zbierali
się studenci przed mieszkaniem profesora lecz okropna burza ich rozpę-
dziła, a Socyna Włoch Wincenty (Katolik) wywiózł wczas rano
do Igołomii do Jana Bapt. Cettis [i niemając książek pod ręką] [niesądząc się być bezpiecznym]
Po krótkim pobycie w Igołomii 1598 udał się do Lusławic gdzie
miał wikt i mieszkanie u dziedzica Abrahama Błońskiego i gdzie Stoi-
ński był pastorem — Tutaj pracował nad zjednoczeniem co mu się
udało wyjąwszy Czechowicza który w artykule o chrzcie niechciał przystać

R. 1604 d. 3 marca umarł o 12 godzinie mając lat 65 w Luclawicach na febrę i dyssenterię
na pogrzebie miał mowę Piotr Stoiński który + 1605.
Córka Socyna + 1654 d. 20 Jan. w Robkowie
Portret Socyna w Sedera Katechizmie, bibl. fratr. polonor. i
Pantheon Anabaptistarum et enthusiastarum
1602 skarżył się na ból oczu
Bawiąc dłużej w Polsce nauczył się o tyle iż mógł zrozumieć dzieła po polsku
712 pisane, dobrze zaś nigdy nie mówił po polsku; był biegły w dowodzeniu
ledwie co umiał po grecku i hebrajsku, był bardzo pracowitym był poważny bez nad-
tości i uprzejmym. Z dochodów które z Włoch pobierał trzymał sobie pisarza
i obracał je na druk książek. Niektórzy zarzucają mu iż na starość
zbierał pieniądze – Przypkowski mówi iż zwyczajem włoskim był skłonny
do gniewu; znał się na dworskim życiu
Socyn tylko dalej rozprzestrzeniał naukę od Leliusza Socyna zaczerpniętą
i pracował na to aby bóstwo Chrystusowi odmówić.
Dysputował piórem z Jak. Paleologiem, Jak. Covetem, Franc. Puccio,
Franc. Davidis, Erasm. Joannis, Andrz. Wolanem, Jakóbem Wujkiem
Gabriel. Eutropiusem Sadeckim, kanonikiem poznańskim, Grzegorzem
Zarnovecio, Niemojewskim, Czechowiczem, Mart. Seidel, Ottonem
Casman, Innoc. Gentiletem i innemi
Z początku pisma swe wydawał pod imieniem Dominici Lopez S. J., Pros
peri Dysidaei, Gratiani Prosperi, Felicis Turpilionis (t. j. Socinus)
Pisma jego w Tomie I i II Bibliotheca fratrum polonorum. Irenopoli 1668
w Rakowie wydawał jego pisma exegetyczne i dydaktyczne i polemiczne Hier. Moskorzewski
Listy jego drukowane w zbiorze do Marc. Squarcialupi, Buccelli; Math.
Radecium urbis gedanensis secretar. Joan. Niemojewskiego, Mart. Czechowi-
cza pastora lubelskiego, Jana Balcerowicza seniora zboru lubelskiego
mieszczana, Szymona Ronemberga aptekarza Krak. seniora zboru
krakowskiego, do Zofii Siemichowskiej, Piotra Statoriusa pastora Tur:
Tawskiego 1590, Eliasza Araszewskiego seniora zboru w Smiglu, do Widawskiego
(Węzyka?) do Christoph. Ostroroda pastora Smigielskiego, do Jana Vockeliusa
pastorach w Filipowicach na Litwie, do Krzysztofa Morsztyna starosty filipowskie-
go, do Hieron. Moskorzewskiego, do Valent Smalca rektora szkoły w Smiglu, do
Krzysztofa Lubienieckiego pastora w Lublinie, Andrzeja Wojdowskiego w Krakowie

2

i Zakrzowie (mieszkał u Filipa Zakrzewskiego Socyniana w Zakrzowku ob. ~~Bo~~ Bock)
do Marcina Wadowity professora acad Krak. z Igołomii 14 Czerwca 1598 dzię Księ
do Jana Krzesza w Zarszynie gdzie był zbór Socynistów — pisał po włosku i Łacinie
Pism jego naliczył Bock dydaktycznych 22 polemicznych 11.

O Socynie pisali Bayle, Bock, Memoirs of the life, character, sentiment and writings of Faustus Socinus by Joshua Toulmin A. M. London 1777. 8vo., G. Ashwel: De Socino et Socinianis. Oxon 1680. 8vo. p. 2–16.

Ojciec Socyna Fausta zwał się Alexander (był bratem Laeliusa) a matka Agnieszka corka Burgesiu Petrucii xięcia Seneńskiego i Wiktor Piccolomini; był złączony pokrewieństwem z Xiążętami i papieżami.
Urodzony Faustus 5 Grudnia 1539 rodzice go wcząs odumarli.

Socynianie w Polsce.

W Rakowie drukowano po polsku, Łacinie, niemiecku Holenderski (1608 przekład pisma Socyna którego dzieła tłomaczone były na francuzkie, włoskie polskie i.t.p.) Aryjański Nowy Testament wyszedł w Nieswiżu 1563 w Brześciu litewskim 1566 w Nieswiżu 1568 w Łosku 1574 i.t.p. nowy Testament Socyniański w przekładzie niemieckim w Rakowie 1630. 8° – Psalmy Dawida przekładania X. Macieja Rybińskiego w Rakowie 1605 druk Sebast. Sternacki. 4° (z notami Abr. Lobuaslera) Socyn pisał pod imieniem Prosperi Dysydaei.

3

Sekty w Polsce 1) Flagellantow z Węgier 1345 2) Aryanów i Socynianów najwięcej w województwie brzeskim i nowogrodzkim 3) Husyci od r. 1469 4) Lutry r. 1572. w Gdańsku 1524 5) Zwingliani od Mikołaja Oleśnickiego pastory Stanker, Krowicki 6) Kalwini w Litwie 1560 Mikołaj Radziwiłł Czarny ich zaprowadził na Litwę 7) Wiklefiści 1555 na Litwie 8) Mahometanie 9) Dyzunici

4

Lelius Socyn przybył do Polski 1551 i nauki udzielił Lismaninowi stąd poszedł do Morawii i Helwecyi

5

Socynianie w Polsce.

W Rakowie drukowano po polsku, łacinie, niemiecku Holendersku (1608 przekład pisma Socyna których dzieła tłomaczone były na francuzkie, włoskie polskie i.t.p.) Aryjański Nowy Testament wyszedł w Nieświżu 1563 w Brześciu litewskim 1566 w Nieświżu 1568 w Łosku 1574 i.t.p. Nowy Testament Socyniański w przekładzie niemieckim w Rakowie 1630. 8º — Psalmy Dawida przekładania X. Macieja Rybińskiego w Rakowie 1605 druk Sebast. Sternacki. 4º (z notami Abr. Lobuaslera) Socyn pisał pod imieniem Prosperi Dysydaei.

3

Sekty w Polsce 1) Flagellantów z Węgier 1345 2) Aryanów i Socynianów najwięcej w województwie brzeskim i nowogrodzkim 3) Husyci od r. 1469 4) Lutry r. 1572, w Gdańsku 1524 5) Zwingliani od Mikołaja Oleśnickiego pastorzy Stanker, Krowicki 6) Kalwini w Litwie 1560 Mikołaj Radziwiłł Czarny ich zaprowadził na Litwę 7) Wiklefiści 1555 na Litwie 8) Mahometanie 9) Dyzunici

4

Leliusz Socyn przybył do Polski 1551
i nauki udzielił Lismaninowi stąd poszedł
do Morawii i Helwecyi

5

gwałtownie
Na drodze napada Samuel Zb
nego człowieka, rani go nieszwy
Otóż i koniec naszej powieści.

Rangoni Nuncyjusz papieski
zwańca otacza go jezuitami namawi
Rzymie, obiecując pomoc było to w
synowca swego do Moskwy potem

Socynianie w Polsce

Za Zygmunta Aug: sekty w Polsce: Arianie (sekciarze Fausta i Leliusza Socyna) – Anabaptyści czyli nowochrzczeńcy sekciarze Tomasza Münzera i Mikołaja Storck – Lutrzy – Kalwini podlegający zwierzchności starców (seniorów) Unitarze, Antytrynitarze, Sakramentarze. Ci zwołując częste synody dla pogodzenia zdań i ustanowienia dogmatów połączyli się węzłem braterstwa i przebywali w Rakowie pierwotnie. Oleśnicki dziedzic Pinczowa trzymał się nauki Zwingla

Niebyło kraju w którymby różnowierstwo tak wolno krzewić się mogło jak w Polsce. Od najdawniejszych czasów znachodziły pojedyncze sekty przytułek w Polsce, a nawet królowie chętne skłaniali im ucho jak Wład. Jagiełło, Zygmunt August, Stefan. Za Zygmunta I zaczął w Polsce rozszerzać naukę unitaryjuszów belgijski pastor Adam zwany Duchem. Jego zwolennikiem był Frycz Modrzewski. Za Zygmunta Augusta przybyli do Polski Blandrata, Leliusz Socyn, Alciati, Bernard Ochini, Walenty Gentili i inni wygnańce; ci założyli zbór w Pinczowie i z początku zjednoczeni byli z lutrami-ewangielistami-zwinglistami i kalwinami. Unitaryjusze silnie odrzucali dogmata Trójcy św. i chrzest niemowląt. Sprzyjało to w Polsce rozszerzeniu się różnowierców, ponieważ szlachta mająca więcej oświaty najprzód się ich imała i miała przytem nieograniczoną wolność, dla tego nawet było różnowierstwo w modzie a gdy wiele od Włoch przychodziło nazwano to nowinkami Genewskiemi (Kalwinów) Sławne były wtedy zbory Rakowie, Pinczowie, Lucławicach. Na sejmie piotrkowskim 1565 pojedyncze sekty zawistne między sobą zerwały się różnić i wtedy zbór unitaryjuszów odrzucający wszystko prócz powagi pisma świętego się ustalił. Zwano ich wtedy unitaryjuszami, trynitarzami, anty-trynitarzami, teistami triteistami a ponieważ nie ulegali zepsuciu chrysto-platonicznej i wyznawali pierwotnych ~~[illegible]~~ ojców kościoła dogmata zwano ich ebionistami, samosatami (od Pawła Samosateńczyka) focyjanami, aryjanami. Wkrótce powstały między niemi spory o pojedyncze dogmata i o ceremonije (tak iż się kilkadziesiąt sekcyjm namnożyło jak świadczy Lubieniecki) Pierwszy który w Polsce naukę nieuznającym Chrystusa za ~~boga~~ syna bożego tylko za człowieka urodzonego z Panny za sprawą Ducha Św. był Łukasz Szneberger Tigurinus a ponieważ naukę tę przejął od Leliusza Socyna bawiącego w Polsce zwano ją Socynianizmem. Na zborze w Skrzynnie 1567 było więcej niż trzydzieści osób kościoła Unitaryjuszów; Socyn zadał im pewną system etycznosci. Szkoły aryjanów w Rakowie były sławne można było w nich liczyć do tysiąca uczniów rożnych narodów i wiary.

Faust Socyn urodzony w Syjennie 1539 był synowcem Leliusza Socyna od którego przejął zasady unitaryzmu. Umiał się przypodobać Ferdinandowi de Medicis wielkiemu Księciu Toskanii przez dwuletni pobyt na jego dworze. Uchodząc nienawiści papiezkiej błąkał się po różnych krajach (dysputując) i przybył do Polski. Pisał do niego xiąże toskański zabezpieczając mu wolność sumienia. W Siedmiogrodzie złączył się Socyn z Blandratą aby uciszyć Franciszka Dawidis który bardziej posuwał dogmata unitarskie a niżeli tego roztropność wymagała. Po śmierci xięcia toskańskiego utracił Socyn ~~[illegible]~~ swe dobra w Włoszech w Polsce zaś myślał o zjednoczeniu braci nauczał że jest jeden Bóg i niemasz w nim żadnych innych osób, że słowo jest jego mądrością a duch św. jego potęgą; że nie ma syna tylko przez przybranie a tym jest Jezus ~~[illegible]~~ nasz pośrednik

6

człowiek obdarzony łaską i darami nadzwyczajnymi w których czciny samego Boga, że nie ma grzechu pierworodnego że chrzest jest pożyteczny ludziom ale nie konieczny, że eucharystyja nie jest sakramentem ale prostą uczta pamiątki w której nie jest Jezus obecnym, że człowiek obdarzony wolnością zupełną na które żadne przeznaczenie nie wpływa i że Bóg sam nawet niepotrafi przewidzieć tych skutków jakie z niej płyną, że niema kar wiecznych w przyszłym życiu, że do stanu duchownego nie potrzeba szczególniejszej misyi, że stary testament niepotrzebny dla chrześcijan a sam rozum wystarcza do zrozumienia nowego, że niewolno prowadzić wojny, przysięgać, posiadać urzędów. Obdarzony niezwykłą wymową wychodził z dyssput z reformowanemi i innemi unitaryjuszami zwycięzko przetoteż kilkakroć wyklętym został. Doznawszy obelg w Krakowie r. 1598 przeniósł się do Lucławic gdzie się sekta jego zaczęła zwać Socyjanami. Tu umarł. r. 1604. Samuel Przypkovius jego biograf (na czele Biblioteki braci polskich) mówi że miał wszelkie cnoty religijne i moralne jakiemi śmiertelnik posiągnąć się może. Gdy się zwolennicy Socyna mianowicie młodzi uczniowie rożnych dopuszczali nadużyć w czynieniu obelg innym wyznaniom, sejm warszawski 1638 mimo mocnych protestacyj nakazał zamknąć ~~[illegible]~~ kościół w Rakowie, zniszczyć szkoły i drukarnie. R. 1658 sejm walny nakazał aby w przeciągu trzech lat opuścili Socynianie Polskę (z powodu iż łączyli się z Szwedami) udali się więc do Węgier, Siedmiogrodu (gdzie dotąd żyją) Prus książęcych, Morawii, Szlązka, Anglii, Hollandyi gdzie w Amsterdamie nakładem Luippe Jędrzej Wiszowaty wnuk Socyna z matki wydał Bibliotekę fratrum Polonorum seu Socinianorum. Irenopoli 1658. Pierwszy tom obejmuje żywot Socyna i jego dzieła dydaktyczne drugi jego polemiczne pisma dalej Crelliusza, Szlichtynga, Wollzogena, Przypkowskiego i innych.

Ob: Sandius: Nucleus hist. ecclesiast.
— Bibliotheca antitrinitar.

Histoire du Socini~~an~~an II części
Lubieniecki hist. reformat. eccles. polon.
Maimbourg his. de l'arian.

R. 1555 d. 1 maja odprawiony w Polsce pierwszy synod ewangielicki na którem uchwalono wspólne porozumienie się wszystkich sekt, przyjęto himny i rytuał nabożeństwa czesko-husyckiego, ułożono pieśni dla ludu, a Jan Łaski, Szymon Zacyusz, Piotr Statorius, Grzegorz Orsacyusz Andrzej Trzecieski i Jakób Lubelczyk przetłomaczyli biblię drukowaną kosztem Radziwiłła w Brześciu 1563.

R. 1558 na drugim synodzie w Pinczowie potępiono naukę arianów i socynianów jednakże mimo tego wiele kalwinów i zwinglistów przeszło na stronę Socyna, którego główne siedlisko założono w Rakowie 1569.

echu.
entem
ori
które
j
zej
o, że
dyspnt
obelg
rd.
ielkie
ie
nimo
58
wedeni)
Wollen:
Biblio=
ryna
,
o=
dn:
,
w

Adam ze ~~Bruna~~ Brnina biskup poznański zebrawszy 900 żołnierzy dobył Zamek Zbąszyn i 5 ministrów Husytów którzy bawili przy Adamie Zbąskim ~~1439~~ 1439 pojmał i w Poznaniu na rynku spalić kazał. (Cromer l. XXI p. 371) – Krzesław z Kurozwanek biskup Włodzisławski skazał około r. 1500 na śmierć niejakiego X. Adama za to że komunią ludowi pod obiema postaciami dawał, i ogniem go spalił (Andreas Fricius Modrev. de Republ. emendanda pag. 599) – R. 1539 Katarzyna Malcherowa Zaleszowska za powodem Piotra Gamrata bisk. Krak. przekonana o niedowiarstwo żydowskie spalona na rynku Jandety w Krakowie (Bielski Starszy Chron pol. lib VIII p. 424 Młodszy lib V p. 580)

Arianizm w Polsce się zaczął 1558 przez Blandratę

Ojców trzymali Bethmanowie czyli Seyfrydy

X. Bartłomiej Bitner dystryktu Zborów ewangelickich Zatorskiego senior autor kilku pism teologicznych był w Głębowicach ~~pas~~ minister. 1613.

Chorowice koło Mogilan. Obrabowanie dworu w Chorowicach dzierżawy P. Kałaja ewangelika r. 1641 przez studentów krakowskich których potem za to w Krakowie poscinano opisuje X. Woj. Węgierski Kronika Zboru Ewangelickiego Krakowskiego r. 1651 pisana a r. 1817 wydrukowana.

R. 1655 chłopstwo około Żywca zbuntowane którym dowodził Stanisław Kaszkowicz probosz żywiecki (którego pospolstwo X. Kądziołką nazywało). niejakiś Karwacki podczas napadu Szwedów na Polskę przeszli granicami aż do Siewierza miasteczka tam proż innej szlachty pojmali Mikołaja Dębickiego którego w Koziegłowach rozstrzelali wielki strach padł na szlachtę iż się po zamkach skryli. W Kozach toż chłopstwo z hetmanem swym Kądziołkom zrabowało ministra ewangelickiego i bibliotekę jego w ~~[illegible]~~ ziemi zakopaną dobyli i pobrali. p. 126.

R. 1656 hultajstwo zbuntowane najechało dwór w Wiatowicach w bocheńskim gdzie był zbór ewangelicki tam postrzelili P. Cikowska p. 128.

Kronika Zboru Ewangelickiego Krakowskiego przez X. Wojciecha Węgierskiego r. 1651 wydrukowana w roku 1817 in 4to

7.

Sieniński Na sejmie po koronacyi Króla Henryka Sieniński kasztelan halicki more suo rudi simplicique nontamen insulso dixit że od Tatarów oczakowskich złapany przez lat 25 był w niewoli mówił że za to tyle zyskał iż co mu Zygmunt I dał to mu Zygmunt August odebrał spodziewa się jeszcze jedynie od Henryka jakiej nagrody (Orzelski)

Król Henryk nie sypiał po nocach obcował z nierządnicami francuzkiemi i namiętnie z niemi tańcował

Voltalhorea indulgebat etiam obscoenis qualis una Volta gallica lingua appellata fuerat quam quodam tempore ducere non erubuerat w ogrodzie królewskim ładnym ku zwierzyńcowi nad Wisłą położonym pomimo że się na to infantka (od której zaślubienia niektórzy proceres mu odmawiali) i inne znaczne matrony patrzyły (Orzelski)

Est vero id apud Polonos apophtegma ab exemplo seu casu Sigismundo regnante desumptum

Za mydlić komu oczy Za króla Zygmunta: „Quod duo veterani aulici hominis Cracoviae tertii tyrunculi oculis extrusis in plateâ e domo chyrurgiùs pelvibus lavandi capitis causa venientis inter abluendum smygmale adeo obliti essent et hunc caecutientem detracta de collo torque e domo protinus protruderent pelvim subito absconderent, habitumque continuo mutarent. Iste vero diluto smygmate veluti homo novitius neque aulicos illos neque locum nosens torquem veteranorum dolo amisisset. Unde ea smygmatis obliteratio in proverbium abiit - (Orzelski)

Zborowski Krzysztof był incola Palatinatus Russiae na sejmie obiercym. po ucieczce Henryka eleganti sane oratione et verbis urbanis - - Caesari patrocinatus Piasta bardzo ganił

Balassa Andreas Podczaszy bez królewia po Henryku, zamek Kamieniec bardzo mocny na Rusi w pogranicznu Węgier trzymał w zastawie od potomków rodziny Kamienieckich był Balassa Vir acer, potens, Caesarianorum partium fautor (Orzelski) wypominali tę obawę na sejmie

Herburt Jan Kasztelan sanocki na sejmie obiercym po ucieczce Henryka wspomniawszy najsrodze pomimo że sejmik ruski zakazał aby nikt z obywateli Ruski rodziny cesarskiej na tron polski nie forytował mówił że go do tego nie nakłonili gdyż żadna strona nie może wzbronić wolności mówienia. Dla tego też mówił że podejrzanici który głosują z namowy (ex fauce) Turka (wydają głos z gardła Turka) tego najokrutniejszego tyranna i naturalnego chrześcian nieprzyjaciela przytaczał przykład Keli gułi macedońskiego Filippa który tak samo jak Turek który życzył narodowi rzymskiemu jednego karku któryby jednym razem ściąc można lub uciąć wygodnie pogrzebił. Potrzeba nikt uważać Polakom on Niemcom radził i gdy poszli za jego radą wtedy ich wygodnie pogrzebił. Prawa polskie na konsysö wzajemnych związków z Niemcami które wypłyną z wzajemnego handlu i obcowania. Prawa polskie wzrosły na posadzie niemieckich niedawno jeszcze ustał ten zwyczaj że od sądu polskiego apellowano do trybunału niemieckiego. Nie można dać przygany starowi poddanych zostających pod cesarem są oni z jego panowania bardzo zadowolnieni. Jeżeli przez obranie cesara Turek się przestraszy. Si Turca caesare electo formidetur ad hunc cum quovis Polono regem quemcumque tandem creetur vires suas tentaturum. Itaque Caesarem quo praestantiorem eo commodiorem regem expetebat. (Orzelski liber VI)

Brandysz Dionizy dworzanin Zygm. Augusta — Brandis Egidy za Stefana (Ob Niemcowy)

Franciscus Lismaninus Corcyrensis Dr. Theolog. franciszkan około
1546 spowiednik i kaznodzieja Królowej Bony Prowincyał franciszkanów
w Polsce i Kommissarz Klarysek Pleban Choviensis przyjął u siebie Leliusza
Socyna + w Królewcu 1563
Gregorius Pauli Bresinensis Polonus a. 1555 erat jam magister & ecclesia
in Wola prope Cracoviam Minister potem zboru Krakowskiego Pastor i Senior
gdy tam r. 1562 w dzień S. Trójcy przeciw nauce tejże katolickiej kazał uderzył w kościół
S. Trójcy piorun i kulę z wieży zwalił wypędzony z Krakowa udał się do Rakowa
tam stary + 1591 pisał Tabula de Trinitate – Turris Babel – Antidotum contra cano
nes decretorum Sarnicii. niesisti 8o. – Epistola monitoria ad Tigurinos ministros et
Calvinum – Carmen ad Joannem Calvinum et ejus fratres – De Antichristi Deo essentia
personata demonstratio
Georgius Schomannus Ratiborensis Silesianus w Luclawicach potem był
Stanislaus Wisnovius Polonus Pastor w Luclawicach pod Stanisławem Taszyckim ~~[illegible]~~
Faust. Socinus rodem z Sienny syn Alexandra Socyna i Agnieszki Borghese Petrucci
krewny Piusa II III Pawła V po 12tu latach żył na dworze Książąt Hetruria. r. 1574 wyszedł
1579 przyszedł do polski Umarł 1604 dn. 3 marca w Luclawicach. za niego Abraham Błoński
był dziedzicem Luclawic
Stanisław Taszucki de Luclawice dawniej dworzanin Cesarza Karola V sam pisał po ta[cinie] [ł]acinie wiele usprawiedliwiając się za ~~[illegible]~~ umieszczonym Alexem Rodeckim drukanem r. 1585 którego
Batory wypuścił kazał mówiąc że nie może zmusić sumienia ludzkiego.
Stanisław Lubieniecki de Lubieniec dworzanin Batorego potem pastor Socynianów w
Gropiu, Rakowie i Luclawicach + 1633. pisał po polsku Hejnał i t. p.
Petrus Statorius (Stoiński) Szlachcic Petri Statorii Thonvillani filius gener Greg.
Pauli Bresinensis pastor w Luclawicach + 1605
Krzysztof Morsztyn Capitaneus Philipoviensis germanam ejus F. Socinum in matrimonio habuit.
Martinus Zborowski Comes in Melstin nunc in exteris degens 1639. Joannes Wielopolski
Praefectus Biecensis Joannes Tasoicius de Luclawice
Hieronymus Moscorovius a Moscorow z familii Książąt Szląskich de Svidva Comitum
de Doberzyce gorliwy Aryan + 1625

8

Jonas Slichtingius a Bukowiec Eques polonus pastor w Lucławicach 1646. + 1661.
M. Valentinus Baumgartus Memela Borussus rector scholae Luclaviciana + 1670
Andrej Wiszowaty a Szumki Fausti Socini ex filia nepos Joachimi Rupnovii gener u-
ry 1608 + w Amsterdamie 1678. pastor ecclesiae Robcoviensis quam Sporonovius Sebas-
fundavit za Wiszowatego Abraham Mierzenius był potem w Włoski w Lucławicach zaś był
banem Johannes Moszowski – w Lużny byli także wtedy Rożynianie do nich z Robcowa
chodził Wiszowaty – w Robczycach 1654 matka jego Agnieszka Socinówna umarła
wtedy to kilka Polaków pobudziło chłopstwo na Szwedów obiecując im dobra Arianów zebra-
się w Sądczu przeszło 2000 do Sądcza Chłopów wyrznęli Szwedów mordowali Arianów Wiszo-
niektórzy do Rożnowa zamku lecz niebędąc tam pewny bo chłopi o 1/4 mili byli niektórzy za
R. 1657 wrócił do Robcowa lecz gdy zburzone było znalazł pomieszkanie przeniosł
in haereditarium suum pagum Krocimirowa 1/2 mili odległą. niedaleko Robkowa ma-
jący paroch w Zbyszycach chciał z ludem złapać Wiszowatego lecz ten uszedł
R. 1660 od Noło 16 Marca w zamku Rożnowskim w pomieszkaniu i przytomności Jan
Szafraniec Wielopolskiego Kasztelana Wojnickiego i Satrapy Warszawskiego za poz-
woleniem biskupa Krakowskiego było Collegium Charitativum de Religione cum Ro-
mo catholicis znajduje się opisane w Appendix ad Slavoniam Reformatam Andr. Wengersc.
1679. 4°. ze strony Katolików dysputował Rychłowski Prowincjał Bernardynów i Reforma-
Henning Rector Cracowski Jesuita Mikołaj Cichowski Jesuita dysputę Trwały bez całe no-
z strony Aryanów był Wiszowaty. Rozpoczęli Katolicy niemogąc pokonać ich bardzo Wiszo-
go polubił po tej Dyspucie wielopolski (akta w klasztorze o Bukluczynie) ze strony Aryjanów dysputowa- Pozdr Wiszowaty naster zowa
Stephanus Pauli Hungarus Gener Adami franci Pastor w Clausenburgu + 1672
Stephanus Pauli Hungarus Gener Adami franci Pastor w Clausenburgu + 1672
W Lucławicach drukowano Gregor. Pauli Explicatio difficilium S. Scripturae locorum za
czasów Zygmunt a Augusta
Krewni Socyna byli Pikollominiowie, Aeneas Silvius, Borghese Petrucci Xże Sienny, Afla
brat jego Kardynał
Socin miał żonę Elżbieta Dolina córka jeko Elżbieta Mostynowa urodzona w Pawlikow-
cach
Córka Grzegorza Pawłego Zofia za Petrum Statorium juniorem i miała 3
synów Krzysztofa, Piotra i Jana Stoińskich.
Bibliotheca Anti-Trinitariorum Christoph. Chr. Sandii Freistadii 1684. 8
Paweł Boim Dr medycyny (Phisicae et Medicinae Dr) sekretarz JKMci Pocztmistrz Wileński
zostaje Wójtem na mocy przywileju ferowanego za dekretem relacyjnym w dniu 24 stycznia
r. 1667 (dos. 1680) p. 128. Historya miasta Wilna przez Mich. Balińskiego T. II Wilno
1837.

Iwanowice zbór Arianów pastor Matthias Albinus 1562 po nim Albertus Coscenius

Stanisław Cikowski herbu Radwan kasztelan biecki – 1562 opiekun arianów

Stanisław Lutomirski Superintedens ecclesiarum minoris Poloniae 1565 (Kalwin)

Jan Sieniński palat. Podoliae

Kalwini mieli w Krakowie szkołę 1565 rektorem Krzysztof Trecius

Zbory Socinianów przed Soynem zwano Ecclesia minor a Kalwinów Ecclesia major

Kraków Po Grzegorzu Paulim minister Albertus Coscenius (za niego z Krakowa wygnani do Rakowa Ariani ~~podobno?~~) ~~po nim~~ (minister Zacius Kalwiński Krakowski

Filipowski miał Komorowską wdowę po Myszkowskim kasztelanie wieluńskim

Lucławice pastor Jerzy Schoman po nim Piotr Statorius młodszy

Łańcut synod Kalwinów 1567 wspólnie z Arianami

Secina minoris Poloniae oppidum synod 1567

Sądecz zbór ~~Kalwiński~~ ariański Mężyk starosta sądecki 1567 minister Farnovius

Kraków synod Kalwinów 1568 w domu Myszkowskiego wojewody krakowskiego

Georgius Ciachovius a Brzeznica arian. 1661

Jan z Wilkowic Wilkowski

Krzysztof z Mierzenia Mierzeński.

Siedliska ~~pasto~~ minister ariański 1652 Jan Ciachowski, koadjutor Stanisł. Lubieniecki.

z Piasków tu przeniesiony)

9

Czerwonogród Klasztor dominikanów założyli Xiążęta Kory-
atowicze po zburzeniu Czerwonogrodu przez ~~Michał~~ Litwa
(?) Wojewodę ~~ruskiego~~ wołoskiego wynieśli się Dominikanie; r. 1444 Te-
odoryk Jazłowiecki de Buczai na nowo funduje
następca jego Jazłowiecki wojewoda ruski i hetman.
W. Kor. w czasie wyprawy na Tatary klasztor here-
tykom oddał.

Jazłowiec proboszcz tutejszy factus haereticus
namówił Jerzego Jazłowieckiego Wojew. rusk.
i Hetmana polnego w klasztorze dominikanów
był przez 29 lat zbór lecz Mikołaj Jazło-
wiecki Starosta śniatyński, sokalski, czerwonogrodzki
wraz z żoną Jadwigą oddał na powrót farę i
klasztor Dominikanom i zmurował im
kościół r. 1624.

Łańcut w XIII wieku klasztor Dominikanie
zmurowali który Pileccy heretykom oddali

11

Żabno Zbor socynianów. Ministrem był r. 1638 Marcin Ruarus rodem z Holsztyny z Krempen w wprzód rektor szkół w Rakowie słynny z swych pism i nauki protegowany szczególniej od Stanisława Koniecpolskiego hetm. w. Kor. + 1657 w Strassinie wsi pod Gdańskiem. przybył do Polski 1613 (zaprzeczał grzech pierworodny)

Socynianie traktu podgórskiego (Submontani) r. 1639 w Bieczu zgromadzeni: Krzysztof Morsztyn z Raciborska starosta filipowski — Jan a Biberstein Błoński rządca Marcina Zborowskiego hrabina Melsztynie — Jan Wierzbięta z Bielska — Andrzej z Bebelna Gostawski — Andrzej Krystyjan Moskorzowski

W Krakowie

Zbor Ariański dziś Kościół S. Tomasza wybudowany 1618 ze składek dla Karmelitów Ant. Obserw. wystawiony na ulicy Szpitalnej

Zbor Kalwiński Bróg na ulicy S. Jana dom Knora.

pierwszy raz był w ogrodzie r. 1557 założony przez Jana Bonara w swym ogrodzie gdzie dziś Klasztor Karmelitanek

12

11

Żabno Zbor socynianow. Ministrem był w r. 1638 Marcin Ruarus rodem z Holsztyny (krempe w), wprzód rektor szkol w Rakowie słynny z swych pism i nauki protegowany szczególniej od Stanisława Koniecpolskiego hetm. w. Kor. † 1657 w Strassinie wsi pod Gdańskiem.

przybył do Polski 1613 (zaprzeczał grzech pierworodny)

Socynianie traktu podgórskiego (Submontani) r. 1639 w Bieczu zgromadzeni: Krzysztof Morsztyn z Raciborska starosta filipowski — Jan a Biberstein Błoński rządca Marcina Zborowskiego hrabina Melsztynie — Jan Wierzbięta z Bielska — Andrzej z Bebelna Gosławski — Andrzej Krystyjan Moskorzowski

z Moszkorzowa – Aleksander Sierakowski z Sierakowa
– Jan Łaszycki z Lucławic – Jan Cikowski z Wojsławic
Jan i Stefan
Wacław (Przypkowski z Przypkowic (~~brata~~ ?)

W Krakowie

Zbor Ariański dziś Kościół S. Tomasza
wybudowany 1618 ze składek dla Karmelitów
Ant. Obser. wystawiony na ulicy Szpitalnej

Zbor Kalwiński Bróg na ulicy S. Jana

dom Knora.
pierwszy raz był w ogrodzie r. 1557 założo-
ny przez Jana Bonara w swym ogrodzie
gdzie dziś Klasztor Karmelitanek

12

…siakowski z Sierakowa
…Cikowski z Wojstawic
…c (~~braia~~?)

Pastorzy Kalwińscy 1563

Jerzy Cracovius minister Zielicnicensis
Stanisław Christinius " in Wlodislaw.
Melchior Zalipori " " Lunow.
Tyburty Bonifius " " Sieselusca.
Krzysztof Milvius " " Gorii
Marcin Kastronius " " Sobolow
Jan Siekierzynski " Bobcinensis
Bartłom. Luczytzki " " Dziekanowice
Jacobus . . " " Wieloglowice
Stanisław Farnesius " " Tarnowa
Gregorius Niger " " Jedlinensis
Stanisław Moicius " " Kuczkow
Albert Dziesovienssis " " Kuropatniki
Marek Victor " " Chomranice

Pastorowie okręgu krakowsk.

(Lubieniecki p. 163.)

13

1598
30
48

F. Socyna wezwał z Bazylei do Transylwanii Georg Blandrata lekarz Stefana Bat.

Petrus Statorius coetus Luclaviensis pastor (Socynian) 1590.

Luclawice tu na części Abrah. Błonskie, gościedział Socyn 1599

Zakrzovie 1595. Filip Zakrzovius właściciel był Aryjanem

Conventus Luclaviensis Socynianow 1595.

Socyn do r. 1597 mieszkał w Krakowie 1598 w Pgotomii 1598 w Grudniu w Luclawicach aż do końca widzi że żadnego urzędu duchownego nie piastował.

Socyn mowi że najpiękniejszy wiek od 23–35 roku in patria otio et partim in aula perdidit w ojczyznie strawił 20 na dworze 12 w ojczyźnie 3 lat w Augdunie 30 lat na wygnaniu 1578 wezwał z Bazylei Socyna do Transylwanii Blandrata dla zwycięże: nia Franciszka Davidis ten w więzieniu ~~rozkazem~~ namowa skonczył za jego ~~[illegible]~~ Polski Socyn się udał R. 1579 do Polski Socyn się udał tu ~~dysputa~~ walczył z Wolanem Paleologiem: Kollegium Poznańskiem R. 1588 był na synodzie w Brzesciu gdzie dysputował z Budneistami i Davidianami

R. 1588 prima cura Luclaviani coetus mandata est Petro Stoinio Petricastorii Thonvillani filio

14

Pastory kalwińscy 1563

Jerzy Cracovius	minister		Zielicnicensis
Stanisław Christinius	"		in Włodisław.
Melchior Psaliponi	"	"	Lunow.
Tyburcy Bonisius	"	"	Sieselusca.
Krzysztof Milvius	"	"	Gorii
Marcin Kastronius	"	"	Sobolow
Jan Siekierzynski	"		Bobcinensis
Bartłom. Luczytzki	"	"	Dziekanowice
Jacobus	. . . "	"	Wieloglowice
Stanisław Farnesius	"	"	Tarnowa
Gregorius Niger	"	"	Jedlinensis
Stanisław Moicius	"	"	Kuczkow
Albert Dziesoviensis	"	"	Kuropatniki
Marek Victor	"	"	Chomranice

Pastorowie okręgu krakowsk.

(Lubieniecki p. 163.)

13

1598
30
48

garse.

F. Socyna wezwał z Bazylei do Transyl-
wanii Georg Blandrata lekarz Stefana Bat.

Petrus Statorius coetus Luclaviensis
pastor (Socynian) 1590.

Lucławice tu na części Abrah. Błońskie
go siedział Socyn 1599

Zakrzovia 1595. Filip Zakrzovius
właściciel był Aryjanem

Conventus Lutlaviensis Socynianow
1595.

Socyn do r. 1597 mieszkał w Krakowie
1598 w Igołomii 1598 w Grudniu
w Lucławicach aż do końca widać
że żadnego urzędu duchownego nie
piastował.

Socyn mowi że najpiękniejszy wiek
od 23 – 35 roku in patria otio et
partim in aula perdidit w ojczyznie
strawił 20 na dworze 12 w ojczyźnie
3 lat w Lugdunie 30 lat na wygnaniu
1578 wezwał z Bazylei Socyna do
Transylwanii Blandrata dla zwycięże-
nia Franciszka Davidis ~~ten~~ w więzieniu
skonczył za jego ~~rozkazem~~ namowa
R. 1579 do Polski Socyn się udał
tu ~~dysputa~~ walczył z Wolanem
Paleologiem: Kollegium Poznanskiem
R. 1588 był na synodzie w Brześciu
gdzie dysputował z Budneistami
i Davidianami
R. 1588 prima cura Lutlaviani coetus
mandata est Petro Stoinio Petri Sta-
torii Thonvillani filio

14

Bibliotheca fratrum polonorum
quos Unitarios vocant instructa
operibus omnibus fausti Socini
Senensis, nobilissimi Itali Johan:
nis Crellii franci, Jonae Slichtin:
gii a Bucowietz equitis Poloni
exigetiis et Johannis Ludovici
Wolzoegenii baronis Austriaci,
quae omnia simul juncta totius
novi Testamenti explicationem comple:
tuntur. Irenopoli post annum
Domini 1656 fol.
L. gen Soupea 2 tomy.

Dz
R. 1
i w
kit
ewa
Jkr
Fa
nam
ten
zo d
R. 1
wa
(w J
(Kop
Wi
Ba
Lan
Lub
Zol
mi
Czu
Kie
dat
zof
J
Ja
ha
Gi
L
D
Bo
Lu
Sio
Lu
bi
dol
sz

Dzieje braci czeskich w Galicyi.

R. 1558 d. 8 Lutego przybyli do miasta Sandecz z Czech i Wielkiej Polski Jerzy Israel, Jan Laurentius i Jan Rokita tu się bowiem dla Małejpolski miał odbyć Synod ewangelicki lecz się nie poschodzili i niebyło

Skrzynna tu około 1568 był Synod Aryjanow.

Farnesius należący pierwszy do trzody Aryjanów przed Aryjanami miał liczną sektę i był sławny w Podgorzu karpackim ten bronił wieczne bóstwo Chrystusa różnił się od Aryjanow co do Boga ojca i Krztu dorosłych

Farnovius ten siedział po r. 1567 w Sądczu u Męczyka starosty sądeckiego należał do pierwszych Aryjanów przed Socynem

R. 1572 w następujących miejscach były kościoły reformowanych: Ewangelików w Obwodzie Krakowskim: Chrzencice (w Tarnowsk) Dobrków (w Bocheńsk) Gorzków (w Bocheńsk) Kosow (Kosowa w Wadowickim) Kozy (tamże) Lipowica (w Wadow) Tarnow Wieliczka 2) w Wojew Sandomirskim: Czyzow (w Tarnowsk) Ostek(?) Baranow 3) w obwodzie podgórskim Dubiecko, Hoczew, Jazlovia Lancut, Lubcza (w Tarnowsk) Siekluka, Wieloglowy 4) w obwodzie Lubelskim Baranow, Betzyce (czy Betzec) Firlejów, Kamionka Zołkiew, Zdany 5) w Betskim Leszczyn (w Brzeżańsk). Strzemielec (czyli Strzemilcze w Złoczowsk.) i t. p. Buczacz

Czudecz miasteczko tam r. 1560 ksiądz Ramult dziedzicowi Brzezowskiemu Kasztel. bieckiemu Ewangelikowi kościoł i parafię za 300 złt sprzedał a dziedzic zaprowadził tam ministra Pawła Gilowskiego i mieszkańce zostali Ewangelikami.

Jablonow były dobra Krolewskie tam r. 1560 Jan Potocki podkomorzy halicki wystawił kościoł Ewanielikom równie jak w swej posiadłości Gwozdziec pastor: Daniel Amerykus Morawczyk + 1639 – Adam Preusius Szlązak kaznodzieja Janusza Radziwiłła hetm W. X. Litewsk.

Dzieje Socynianow

Betżec (Belcicium) tu była szkoła Aryjanów przeniesiona w XVI wieku z Lublina w pierwszej połowie XVII wieku był rektorem tej szkoły Stefan Swietlicki

Luctawice (Lubiecki hist ref. p. 272) wies niedaleko rzeki Dunajca (Danubius) w miejscu najprzyjemniejszym w srodku rowniny dosyć wystającej dokoła gorami otoczonej połozona w XVI wieku należało do Stanisława Taszyckiego herbu Strzemieńczyk który niegdyś bawił na dworze Karola V

15

ten załoźył w swej części Kościół Aryjański w której pastorami byli
Piotr Statorius, Georg Schoman, Stanisław Lubieniecki, Jan Stoiński
Jonas ~~[illegible]~~ Slichting. Zbór ten uczęszczali Socinianie z państwa
Siedmiogrodzkiego, szlachta która tu swą młodzież na naukę języka
polskiego przysyłała. Rektorami tej szkoły która po upadku szkoły rako
skiej i kisielinieckiej się podniosła byli sławni ludzie z Węgór i z kąd
inąd mianowicie Walenty Baumgarten prusak, dawano tu nauki na
wzór akademii, dawano teologię, metafizykę, fizykę, logikę, i ćwiczenia
Krasomowcze oraz dysputy. W szkole tej pobierał nauki sławny Stani
sław Lubieniecki Autor. Żyło tam kilka w wieku pobożnych szlachcianek po
święcających się pobożności żyli tam 2 najsławniejszych w Polsce chemików
Marcin Wilchelm i Szymon Polanus, oraz zagraniczni uczeni młodzieńce
Chrystyan Dyrner z Magdeburga, Chrystyan August Frederyk ab Hon
stet z Brunświku; domy ładne tamże wybudowane., nadawały temu
miejscu pozór miasteczka. W Niedziele, Środę, Piątek zchodziło się wiele
szlachty na sławne Kazania Szlichtinga aż do r. 1647. Na nabożeństwo
wiele szlachty dokoła się zjeżdżało R. 1661 wywędrował do Kreutzburga
Andrzej Taszycki. polowę Lucławice dostała wdowa po Cyryllu Taszyckim która
poszła za Andrzeja Gostawskiego — Drugą część Lucławic posiadał Jan
Błoński syn Abrahama w tej części umarł d. 3 marca 1604 Faust
Socyn pochowany na cmentarzu świątyni mowę pogrzebową miał
nad nim Piotr Statorius tam żył później Baumgarten i Lubieniecki
Poblizkie Lucławicom aryjańskie kościoły: Ecclesia Robcoviana
którą założył Stanisław Chronowski który tam był w XVI wieku zarazem
dziedzicem: Parem ecclesia Pellana jej patronem był Paweł Bresiusz
~~[illegible]~~ Zegota Toporczyk Wielicensis r. 1563 minister Stanisław Wiśniowski
Rogów r. 1563 minister Jan z Chencin Siekluka r. 1563 minister Ty:
burcy Bonivius cœtus Bobuinensis (Bobowa?) r. 1563 minister Jan
Ścieszczerzynski Tarnowa r. 1563 minister Stanisław Pharnesius
Wielogłowice r. 1563 minister Jakobus Chomranice r. 1563 minister
Marek Victor Kuropatniki r. 1563 minist. Albertus Drześoviensis
cœtus Jedlinensis r. 1563 minist: Gregorius Niger Kurzków r. 1563
minist: Stanisław Moicius

Łańcut r. 1567 był tu synod różnowierców tam z Stateryusem dysputował o duchu S. Aleczy Rodecki był na nim Szymon Ronenbergius aptekarz krakowski, Budzyński, Aleczy Rodecki, Zalaszowski Securinius, Stanisław Lutomirski, Jwan Karniński, Licorius, Golecki, Bal, Domaradzki Piotr Statorius, Farnovius był to synod burzliwy i z kłótniami który (Lubieniecki hist p. 214–218) opisuje

Skrzynna tu się d. 24 czerwca 1567 r. w tym miasteczku Małej polski odbył synod różnowierców zjechało się na niego 110 ministrów i wiele ludzi z Polski i Litwy był tam Farnovius, Niemojewski, Czechowicz, Szoman, Pauli, Budny, Krowicki byli tam z sekty: katolicy, luteranie, kalwiniści i Farnovianie (Binaturiści Aryjanie)